

Project Pleegzorg 2: Thema Opvoedingsvariant

Een korte terugblik als inleiding

Het is al weer even geleden dat het visiedocument van Trillium is verschenen. Uitgaand van de belangen van het kind, zoals vastgelegd in internationale verdragen, is kernachtig geformuleerd wat pleegzorg te bieden heeft.

Om ieders geheugen op te frissen een kort overzicht van het visiedocument. De visie onderscheidt twee verschillende invalshoeken in de pleegzorg, waar vanuit antwoorden gegeven kunnen worden op hulpvragen.

Het eerste type hulpvraag is afkomstig van gezinnen waarbij de opvoedingsproblemen zo hoog oplopen dat het kind niet meer thuis kan of wil blijven, terwijl er tegelijkertijd nog wel zicht is op een oplossing die het mogelijk maakt dat het kind thuis gaat wonen.

Het tweede type hulpvraag wordt gesteld door kinderen die voor langere tijd of wellicht nooit meer in hun eigen gezin kunnen wonen en die een vervangende opvoedingssituatie nodig hebben.

De twee invalshoeken die in de pleegzorg bestaan en die op twee typen vraagstelling een antwoord geven, hebben een uiteenlopende doelstelling en werken met verschillende spelregels en met andere methodieken. Ze stellen verschillende eisen aan de pleeggezinnen en vragen ieder hun specifieke deskundigheden van de werkers in de jeugdzorg. De eerste invalshoek wordt in het visiedocument omschreven als een "module in een zorgprogramma", de tweede invalshoek wordt getypeerd als een "opvoedingsarrangement". Deze twee termen worden echter niet meer gehanteerd. Een module in een zorgprogramma wordt aangeduid met de term: hulpverleningsvariant. Een 'opvoedingsarrangement' wordt getypeerd als de opvoedingsvariant. De inhoud van beide invalshoeken is echter dezelfde gebleven.

In dit themanummer staat de opvoedingsvariant centraal, maar duidelijk wordt dat de hulpverleningsvariant en de opvoedingsvariant onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

Hulpverleningsvariant

Uitgangspunt voor de hulpverleningsvariant is dat alles gedaan wordt om de oorspronkelijke gezinssituatie weer leefbaar te maken. Het gezin van herkomst krijgt intensieve ambulante hulp (al dan niet van een voorziening voor pleegzorg) en het pleeggezin krijgt intensieve ondersteuning. Binnen een vooraf vastgestelde termijn (maximaal een half jaar) moet duidelijk zijn of het kind weer terug kan naar huis. Uiteraard is de termijn van een half jaar niet heel rigide, maar dit mag echter niet leiden tot een voortdurend uitstel van het besluit om een ander perspectief te ontwikkelen. Binnen de genoemde termijnen valt ook, als dat aan de orde is, het met de ouders toewerken naar het uiteindelijke besluit om een andere opvoedingssituatie voor het kind te zoeken. Bij de hulpverleningsvariant nemen ouders en pleegouders beiden een deel van de opvoeding voor hun rekening.

Opvoedingsvariant

In alle gevallen waarin een herstel van een aanvaardbare opvoedingssituatie bij de ouders niet mogelijk blijkt, richt de pleegzorg zich op het bieden van een nieuw perspectief. Er wordt een opvoedingssituatie gecreëerd waarin het kind langere tijd kan opgroeien en zekerheid heeft over zijn opvoeders.

In deze opvoedingssituatie krijgen ouders ook een plaats, bijvoorbeeld in de vorm van een bezoeksregeling, een omgangsregeling of enige vorm van gedeeld, ouderschap, desnoods op afstand. De kwaliteit van de opvoedingsvariant hangt sterk af van de mate waarin de opvoeders in staat zijn hun taken uit te voeren. Naast een pedagogisch- inhoudelijke kant, is er ook een formeel, juridische kant. Het moet mogelijk zijn een overdracht van gezag, verantwoordelijkheden en de daarbij behorende bevoegdheden te creëren die past bij de opvoedingsvariant. Een enkele keer kan het voldoende zijn om het gezag grotendeels bij de gezinsvoogd en de ouder te laten. Doorgaans zal deze variant echter een meer fundamentele overdracht van het opvoederschap of soms zelfs ouderschap vragen.

Opvoedingsvariant in de praktijk

Tijdens de expertmeeting over de opvoedingsvariant, 25 maart jl., is door pleegouders, gezinsvoogden, pleegzorgwerkers en gedragsdeskundigen gediscussieerd over de realisatie van de opvoedingsvariant in de praktijk. Ook in de kwaliteitskringen wordt er met bijna 40 deelnemers, verdeeld over vijf regio's (stafmedewerkers en gedragsdeskundigen) gesproken over de inhoudelijke invulling van de opvoedingsvariant.

Duidelijk is dat de opvoedingsvariant nog geen begrip is dat leeft bij de voorzieningen. Uit deze besprekingen komt een aantal dilemma's naar voren:

Dilemma 1: voorwaarde voor het goed uitvoeren van de opvoedingsvariant is het vooraf inzetten van de hulpverleningsvariant: echter de capaciteit van de hulpverleningsvariant is hiervoor totaal onvoldoende

De hulpverleningsvariant wordt wel binnen diverse voorzieningen gebruikt, maar het aantal kinderen en ouders dat in deze intensieve variant geholpen kan worden, is zeer gering. Mede hierdoor is er een groep pleegkinderen die als het ware tussen de hulpverleningsvariant en de opvoedingsvariant in zitten ("grijs gebied"). Dit zijn kinderen waarvan niet actief met de ouders wordt gewerkt en het betreft kinderen die vaak al wel voor een langere periode in een pleeggezin wonen, maar voor wie het onduidelijk is wat het toekomstperspectief gaat worden. Het visiedocument heeft juist zijn waarde om te voorkomen dat er opvoedingsonzekerheid blijft bestaan voor het kind. De opvoedingsvariant krijgt pas een kans van slagen indien ouders en kinderen eerst gebruik hebben kunnen maken van de hulpverleningsvariant. Consequentie is dat alle kinderen die aangemeld worden bij een voorziening terecht moeten komen in de hulpverleningsvariant, tenzij.....

Dit is nu niet het geval. Slechts een (te) klein percentage kinderen en hun ouders krijgen de hulpverleningsvariant aangeboden. Dit vraagt om een noodzakelijke uitbreiding van zijn capaciteit, zodat meer kinderen en ouders hiervan gebruik kunnen maken. De financiering van de hulpverleningsvariant lijkt vooralsnog een probleem. Een aantal voorzieningen geeft zowel intensieve ondersteuning aan ouders en pleegouders. De ondersteuning aan ouders wordt op dit moment niet gefinancierd. In de nieuwe financieringssystematiek zou hulp aan ouders via een aparte aanspraak geregeld kunnen worden. Dit zou echter een hoge kostenpost met zich mee brengen.

De vraag is of dit extra budget er ook komt. Als er een nieuwe financiering komt start deze pas in 2005. De uitbreiding van de hulpverleningsvariant kan hier niet op wachten. Er heeft nooit een effectmeting plaatsgevonden ten aanzien van de hulpverleningsvariant. Een effectmeting zou zinvol kunnen zijn mede om subsidiegevers te overtuigen van het belang van de hulpverleningsvariant en dus ook van een adequate financiering hiervan.

Dilemma 2: Juridische haken en ogen, het gebrek aan een justitieel kader.

Trillium heeft de juridische haken en ogen van de opvoedingsvariant geïnventariseerd en beschreven in een aparte publicatie. De huidige regeling van de ondertoezichtstelling is ten aanzien van de maximale termijn met verplichte evaluatie, niet toegesneden op het kunnen bieden van continuïteit in een zo gewoon mogelijke opvoedings situatie. Als een kind dat niet meer thuis kan wonen in een situatie terecht is gekomen, waarin continuïteit en 'zo gewoon mogelijk' opgroeien belangrijke elementen zijn, dan past daarin niet altijd een jaarlijks (of nog frequentere) beoordeling van de voortzetting van het verblijf. Voor het kind ontstaat steeds opnieuw de onzekerheid over de plaats waar hij de volgende periode mag verblijven. Daarbij dient in het oog te worden gehouden dat de huidige beoordelingsinstrumenten niet worden ingegeven door een eventuele behoefte van het kind op het herzien van zijn opvoedings situatie, maar op het stelsel van de wet, waarin wordt voorgeschreven dat een machtiging uithuisplaatsing in het kader van een ondertoezichtstelling slechts een bepaalde termijn geldig is met als maximum een jaar.

Voor de opvoedingsvariant is een schakering aan juridische mogelijkheden gewenst, zodat het opvoederschap "op maat" kan worden overgedragen. Een continuüm van contracten van bijv. voogdijoverdracht (na ontheffing) tot zelfs adoptie moet mogelijk zijn. Alleen op deze wijze kan de congruentie van verantwoordelijkheden en bevoegdheden worden gerealiseerd.

Het document "*Juridische haken en ogen*" is door Trillium aangeboden aan de voormalige staatssecretaris VWS, mevrouw Vliegthart, met het verzoek tot herziening van de kindbeschermingsmaatregelen. Tot nu toe is hier nog geen concrete reactie op gekomen. Op 15 mei aanstaande is er een debat bij het ministerie van VWS. Dit is een kleinschalig debat waaraan de projectleider van het project pleegzorg 2 en twee afgevaardigden van de Stichting Pleegzorg Nederland aan deelnemen. Zoals het er nu naar uit ziet zal er geen herziening van de kindbeschermingsmaatregelen komen, maar zal het ministerie van justitie voorstellen de wet beter toe te passen. Indien de wet beter toegepast wordt, leidt dit tot meer ontheffingen. De vraag is of dit een wenselijk resultaat is. Een andere optie is om regionaal of landelijke afspraken te maken met de Bureaus Jeugdzorg. Wellicht kan er gewerkt worden met convenanten, waarin alle direct betrokkenen bij een pleegzorgplaatsing de overdracht van verantwoordelijkheden en bevoegdheden formeel vastleggen en onder tekenen.

Dilemma 3: duidelijkheid van de casemanager omtrent het kader van de plaatsing gewenst

Uit de expertmeeting komt het voorstel om met de ouders, pleegouders en casemanager een gezamenlijke start te maken waarin je afspraken met elkaar maakt over het doel van de plaatsing etc. Dit voorstel wordt ondersteunt door de kwaliteitskringen. Pleegouders en pleegzorgwerkers willen vooral duidelijkheid van de casemanager omtrent het kader van de plaatsing, zoals doelen en termijnen. Zij willen dat dit kader gehandhaafd blijft ook na wisseling van een casemanager.

Dilemma 4: onduidelijkheid wie verantwoordelijk is voor de hulpverlening aan de ouders.

Tijdens de expertmeeting geven met name pleegouders aan dat zij zien dat casemanager onvoldoende tijd hebben om ouders daadwerkelijk te begeleiden en ondersteunen. Er zou iemand moeten zijn die de ouders begeleidt.

Dilemma 5: pleegzorg heeft op papier wel een gedifferentieerd aanbod, maar deze differentiatie is in de praktijk onvoldoende doorgevoerd.

De pleegzorg dient zich naar buiten beter te profileren met beide varianten. Pleegzorg moet duidelijker dan nu het geval is zijn varianten invullen en hier uitvoering aan geven in de hulpverleningsplannen, methodiek en de deskundigheid die bij de betreffende variant wordt ingezet.

Vervolgstappen Project Pleegzorg 2

Er ligt nog een enorme klus voor de pleegzorg om te komen tot een verankering van het visiedocument van Trillium. In de komende tijd kunt u de volgende activiteiten en acties van het Project Pleegzorg 2 verwachten:

1. Op 15 mei vindt het debat op initiatief van het ministerie van VWS plaats over het justitieel kader. Afhankelijk van de uitkomsten van dit debat worden vervolgstappen gepland.
2. Op basis van de uitkomsten van de expertmeeting wordt de opvoedingsvariant verder inhoudelijk uitgewerkt in de kwaliteitskringen en de ontwikkelgroep. Voor de methodiek wordt een stappenplan opgesteld, waarin de voorwaarden voor deze variant verder worden uitgewerkt. Eindproduct wordt een document waarin de opvoedingsvariant inhoudelijk wordt beschreven.

Uw reactie gevraagd

Voor de verdere ontwikkeling en implementatie van de opvoedingsvariant dient een aantal dilemma's te worden opgelost. Om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de wensen en knelpunten in de praktijk horen we graag ook uw mening over de volgende dilemma's:

1. Wanneer de minister van Justitie als oplossing voor de juridische haken en ogen van de opvoedingsvariant voorstelt om de wetgeving inzake de kindbeschermingsmaatregelen beter toe te passen, leidt dit tot meer ontheffingen. Vindt u dit een wenselijk resultaat?
 2. Wie is er verantwoordelijk voor de hulp aan ouders en hoe kan die hulp het beste vorm worden gegeven?
 3. Wat is de taakverdeling tussen Bureau Jeugdzorg en de voorziening voor pleegzorg bij de opvoedingsvariant? Hoe kan dit in de praktijk worden geregeld?
- **Geef uw mening over bovengenoemde punten per e-mail: vandenborn@mogroep.nl.**

Verlag expertmeeting opvoedingsvariant

Zoals hierboven al is gemeld, vond op 25 maart jl. een expertmeeting plaats, die als basis dient voor de verder inhoudelijke uitwerking van de opvoedingsvariant.

Duidelijk is geworden dat de opvoedingsvariant nog geen feit is. Uit de discussie blijkt dat vooral het grijze gebied (noch hulpverleningsvariant noch opvoedingsvariant) veel onduidelijkheid oplevert bij alle betrokkenen in de pleegzorg. Er is voorgesteld te gaan werken aan een gedeelde visie van de Bureaus Jeugdzorg en de Voorzieningen voor Pleegzorg, vastgelegd in een samenwerkingscontract, met daarin voorwaarden voor samenwerking en opname voor kinderen in een voorziening voor pleegzorg. Deelnemers denken dat het werken in zorgteams belangrijk kan zijn om met elkaar te komen tot goede afspraken. Deze afspraken zouden kunnen worden vastgelegd in zogenoemde contracten of convenants.

Van deze meeting is ook een verslag gemaakt. Dit verslag kunt u opvragen bij Jeannette van den Born: vandenborn@mogroep.nl.

PI is een landelijke nieuwsbrief over actuele ontwikkelingen in de pleegzorg. Het is een gezamenlijke uitgave van de Stichting Pleegzorg Nederland en het Bureau Landelijke Voorlichting Pleegzorg. PI wordt gratis verspreid in een oplage van 2500. PI verschijnt acht maal per jaar.

Redactieadres
Postbus 19134
3501 DC Utrecht
Telefoon (030) 23064 00
E-mail info@pleegzorg.nl

Redactie
Janette Reukers, *landelijke voorlichter*
Annemiek Postma, *beleidsmedewerker*
Pleegzorg Nederland
Jeannette van den Born, *projectleider*
project pleegzorg 2

